

**BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARINING TEXNIK
IJODKORLIGINI RIVOJLANTIRISHDA O'QUV-METODIK TA'MINOTNING
MAZMUNI VA TARKIBIY TUZILMASI**

Xudaykulova Saida Zakirovna

Termiz davlat pedagogika instituti

Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim fakulteti

Boshlang'ich ta'limda matematika va ona tili kafedrası o'qituvchisi

[Tel: +998902464747](tel:+998902464747)

hudaykulova.sz@gmail.com

Annotatsiya. *Mazkur maqolada bo'lajak boshlang'ich sinif o'qituvchilarining texnik ijodkorligini shakllantirishga xizmat qiluvchi o'quv-metodik ta'minotning mazmuni, tarkibiy tuzilmasi va samaradorlik omillari tahlil qilinadi. Shuningdek, texnik ijodkorlikni rivojlantirishda kompetensiyaviy va faoliyatli yondashuv asosida ishlab chiqilgan metodik vositalarning ahamiyati yoritiladi. Oliy ta'lim muassasalarida "Texnologiya o'qitish metodikasi" fani doirasida o'quv-metodik ta'minotni takomillashtirishning nazariy va amaliy jihatlari asoslab beriladi.*

Kalit so'zlar: *texnik ijodkorlik, o'quv-metodik ta'minot, kasbiy kompetensiya, faoliyatli yondashuv, boshlang'ich ta'lim, texnologiya fani.*

Аннотация. *В данной статье анализируются содержание, структурная организация и факторы эффективности учебно-методического обеспечения, направленного на формирование технического творчества у будущих учителей начальных классов. Также раскрывается значение методических средств, разработанных на основе компетентностного и деятельностного подходов в развитии технического творчества. Обосновываются теоретические и практические аспекты совершенствования учебно-методического обеспечения в рамках дисциплины «Методика преподавания технологии» в высших образовательных учреждениях.*

Ключевые слова: *техническое творчество, учебно-методическое обеспечение, профессиональная компетенция, деятельностный подход, начальное образование, технология.*

Abstract. *This article analyzes the content, structural components, and effectiveness factors of educational and methodological support aimed at developing technical creativity in future primary school teachers. It also highlights the importance of methodological tools developed on the basis of competency-based and activity-oriented approaches in fostering technical creativity. The theoretical and practical aspects of improving educational and methodological support within the framework of the course "Methods of Teaching Technology" in higher education institutions are substantiated.*

Keywords: *technical creativity, educational and methodological support, professional competence, activity-based approach, primary education, technology education.*

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

Zamonaviy ta'lim tizimi pedagog kadrlarning kasbiy tayyorgarligiga nisbatan yangi talablarni qo'yimoqda. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichida faoliyat yurituvchi o'qituvchilarning ijodiy fikrlashi, texnik tafakkuri va amaliy ko'nikmalari ta'lim sifatini belgilovchi muhim omillardan biri hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasida qabul qilingan ta'limni modernizatsiya qilishga qaratilgan normativ-huquqiy hujjatlar, jumladan, O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi tomonidan tasdiqlangan "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun hamda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining rasmiy veb-sayti orqali e'lon qilinayotgan ta'lim sohasidagi farmon va qarorlar pedagoglarning innovatsion va ijodiy salohiyatini rivojlantirishni ustuvor vazifa sifatida belgilaydi.

Shu nuqtayi nazardan, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining texnik ijodkorligini shakllantirishda o'quv-metodik ta'minotning ilmiy asoslangan tizimini ishlab chiqish dolzarb masalalardan biridir.

Texnik ijodkorlik – bu shaxsning texnik obyektlar, qurilmalar, modellar va texnologik jarayonlarni loyihalash, takomillashtirish hamda ularni amaliyotga samarali joriy etishga yo'naltirilgan maqsadli va ongli ijodiy faoliyatidir. Mazkur faoliyat jarayonida shaxs mavjud bilim va tajribaga tayanib, yangi g'oya yaratadi, muammoni noan'anaviy yo'l bilan hal etadi, konstruktiv fikrlaydi va amaliy natijaga erishadi. Texnik ijodkorlik nafaqat texnik vositalarni yaratish yoki takomillashtirishni, balki texnologik jarayonlarni optimallashtirish, mehnatni samarali tashkil etish va innovatsion yechimlarni ishlab chiqishni ham o'z ichiga oladi. Boshlang'ich ta'lim o'qituvchisi nuqtayi nazaridan texnik ijodkorlik alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki aynan boshlang'ich bosqichda o'quvchilarda mehnatga munosabat, konstruktiv fikrlash, texnik tasavvur va ijodiy yondashuvning dastlabki asoslari shakllanadi. Shuning uchun bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisi o'zi texnik ijodkorlik kompetensiyasiga ega bo'lishi zarur. Bu esa quyidagi o'zaro bog'liq komponentlar orqali namoyon bo'ladi. Avvalo, texnik tafakkur muhim o'rin tutadi.

Texnik tafakkur — bu obyektlarning tuzilishi, ishlash mexanizmi va funksional bog'lanishlarini mantiqiy tahlil qilish, modellashtirish va umumlashtirish qobiliyatidir. U sabab-oqibat aloqalarini anglash, konstruktiv elementlar o'rtasidagi bog'liqlikni ko'ra bilish, buyum va jarayonlarni tizimli ravishda idrok etishni taqozo etadi. Boshlang'ich ta'lim o'qituvchisi uchun bu sifat o'quvchilarga oddiy mexanizmlar, modellar va amaliy topshiriqlarni tushunarli tarzda izohlash imkonini beradi.

Ikkinchi muhim komponent — konstruktiv loyihalash ko'nikmalaridir. Bu ko'nikmalar g'oyani real shaklga keltirish, modellar yaratish, maketlar tayyorlash, chizmalar asosida ishlash va texnologik jarayonni rejalashtirishni o'z ichiga oladi. Loyihalash jarayonida o'qituvchi nafaqat tayyor namunadan foydalanadi, balki yangi variantlar ishlab chiqadi, mavjud vositalarni takomillashtiradi. Bu esa pedagogik jarayonda ijodiy topshiriqlarni tashkil etishning samaradorligini oshiradi.

Muammoli vaziyatlarda mustaqil yechim topish qobiliyati texnik ijodkorlikning yana bir asosiy belgisi hisoblanadi. Amaliy faoliyat jarayonida turli kutilmagan holatlar, resurslar

yetishmovchiligi yoki konstruksion xatolar yuzaga kelishi mumkin. Bunday vaziyatlarda o'qituvchi tezkor tahlil qilish, muammoni aniqlash va maqbul yechim taklif eta olish kompetensiyasiga ega bo'lishi zarur. Mazkur sifat pedagogning kasbiy mustaqilligini, kreativ fikrlash darajasini va innovatsion salohiyatini belgilaydi. Amaliy faoliyatga tayyorgarlik ham texnik ijodkorlikning ajralmas tarkibiy qismidir. Texnik bilimlar amaliy tajriba bilan mustahkamlangandagina samarali natija beradi. Shuning uchun bo'lajak o'qituvchi turli materiallar bilan ishlash, oddiy mexanizmlar yasash, texnologik operatsiyalarni bajarish, xavfsizlik qoidalariga rioya qilish kabi ko'nikmalarga ega bo'lishi kerak. Amaliy mashg'ulotlar orqali nazariy bilim real faoliyat bilan uyg'unlashadi va barqaror kompetensiyaga aylanadi.

Innovatsion yondashuv esa texnik ijodkorlikning yuqori bosqichini ifodalaydi. Bu mavjud tajribani takrorlash emas, balki yangicha usul va vositalarni izlash, ta'lim jarayoniga zamonaviy texnologiyalarni tatbiq etish, kreativ metodlarni qo'llashni anglatadi. Innovatsion yondashuvga ega pedagog o'quvchilarda ham tadqiqotchilik, izlanish va ixtirochilik ko'nikmalarini rivojlantira oladi.

Shunday qilib, texnik ijodkorlikni shakllantirish jarayoni faqat nazariy ma'lumot berish bilan cheklanib qolmaydi. U integrativ va faoliyatga yo'naltirilgan jarayon bo'lib, amaliy mashg'ulotlar, loyihaviy topshiriqlar, modellashirish, tajriba-sinov ishlari hamda mustaqil izlanishlar orqali amalga oshiriladi. Talaba real faoliyatga jalb etilgandagina uning texnik tafakkuri rivojlanadi, ijodiy salohiyati namoyon bo'ladi va kasbiy kompetensiyasi shakllanadi.

Natijada, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisi nafaqat texnologiya fanini o'qitishga, balki o'quvchilarda texnik ijodkorlikni rivojlantirishga ham metodik jihatdan tayyor bo'ladi. O'quv-metodik ta'minotning mazmuni va tarkibi. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining texnik ijodkorligini shakllantirish ko'p qirrali pedagogik jarayon bo'lib, u puxta ishlab chiqilgan o'quv-metodik ta'minotni talab etadi. O'quv-metodik ta'minot — bu ta'lim jarayonining maqsadi, mazmuni, shakli va vositalarini o'zaro uyg'un holda amalga oshirishga xizmat qiluvchi normativ, metodik va didaktik resurslar tizimidir. Mazkur tizim pedagogik jarayonning samaradorligini ta'minlaydi hamda talabalarda zarur kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishga yo'naltiriladi.

Bo'lajak o'qituvchilarning texnik ijodkorligini rivojlantirishga xizmat qiluvchi o'quv-metodik ta'minot o'zaro bog'liq bir necha tarkibiy qismlardan iborat bo'lishi lozim. O'quv-metodik ta'minotning poydevorini normativ-huquqiy hujjatlar tashkil etadi. Avvalo, davlat ta'lim standartlari (DTS) ta'lim mazmunining minimal talablari, o'quv yuklamasi hajmi va kutilayotgan natijalarni belgilab beradi. Shuningdek, malaka talablari bo'lajak o'qituvchining kasbiy kompetensiyalari, jumladan, texnik-texnologik bilim va ko'nikmalarining darajasini aniqlaydi.

O'quv rejalari fanlar o'rtasidagi uzviylikni ta'minlab, nazariy va amaliy mashg'ulotlar nisbatini belgilaydi. Fan dasturlari esa "Texnologiya o'qitish metodikasi" fanining maqsadi, vazifalari, mavzular tizimi va o'zlashtirish natijalarini aniqlashtiradi. Mazkur hujjatlar asosida

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

ishlab chiqilgan ta'lim mazmuni texnik ijodkorlikni shakllantirishga yo'naltirilgan bo'lishi muhimdir.

O'quv-metodik ta'minotning samaradorligi, eng avvalo, uning tizimliliği bilan belgilanadi. Tizimlilik deganda o'quv jarayonining barcha tarkibiy qismlari — maqsad, mazmun, metod, vosita va natijaning o'zaro mantiqiy bog'liqligi tushuniladi. Agar o'quv-metodik ta'minot alohida elementlar yig'indisi sifatida emas, balki yagona pedagogik tizim sifatida ishlab chiqilsa, unda har bir komponent texnik ijodkorlikni shakllantirishga xizmat qiladi. Masalan, fan dasturida belgilangan maqsadlar amaliy mashg'ulot mazmunida o'z aksini topishi, baholash mezonlari esa shakllantirilayotgan kompetensiyalarni real o'lchash imkonini berishi zarur. Izchillik tamoyili ham muhim ahamiyat kasb etadi. Texnik ijodkorlik bir martalik faoliyat natijasida emas, balki bosqichma-bosqich rivojlanadigan murakkab sifatdir. Shuning uchun o'quv-metodik ta'minot talabning tayyorgarlik darajasini inobatga olgan holda oddiydan murakkabga, reproduktiv faoliyatdan ijodiy faoliyatga o'tish tamoyiliga asoslanishi kerak. Dastlab nazariy tushunchalar va elementar amaliy ko'nikmalar shakllantiriladi, keyingi bosqichlarda esa mustaqil loyihalash, modellash tirish va innovatsion yechimlar ishlab chiqish kabi murakkab vazifalar qo'yiladi. Bunday izchillik talabning texnik tafakkuri va ijodiy salohiyatini barqaror rivojlantiradi.

Amaliy yo'naltirilganlik esa o'quv-metodik ta'minotning eng muhim mezonlaridan biridir. Texnik ijodkorlik nazariy bilimlar bilan cheklanib qolmaydi; u amaliy faoliyat jarayonida namoyon bo'ladi va mustahkamlanadi. Shu bois o'quv jarayonida laboratoriya ishlari, konstruktiv topshiriqlar, loyiha ishlari, maket va modellar yaratish, real pedagogik vaziyatlarni modellash tirish kabi faoliyat turlari ustuvor bo'lishi lozim. Amaliy faoliyat orqali talaba o'z bilimini sinovdan o'tkazadi, xatolarini tahlil qiladi va yangi g'oyalar ishlab chiqadi. Bu esa kasbiy kompetensiyaning chuqur va barqaror shakllanishiga olib keladi. Agar normativ asoslar aniq belgilangan bo'lsa, ular o'quv jarayonining strategik yo'nalishini belgilaydi. O'quv-uslubiy majmua mazmunan boyitilgan va zamonaviy talablar asosida ishlab chiqilgan bo'lsa, u talabning nazariy hamda amaliy tayyorgarligini uyg'un ravishda ta'minlaydi. Didaktik vositalar zamonaviy va interaktiv bo'lsa, ta'lim jarayoni qiziqarli, samarali va motivatsion tus oladi. Innovatsion pedagogik texnologiyalarning izchil qo'llanilishi esa talabning mustaqilligini, kreativ fikrlashini va muammoni hal qilish kompetensiyasini rivojlantiradi.

Shunday qilib, o'quv-metodik ta'minot texnik ijodkorlikni rivojlantirishning tashkiliy, mazmuniy va texnologik asosini tashkil etadi. U nafaqat o'quv jarayonini rejalashtirish va tashkil etish vositasi, balki talabning kasbiy shakllanishini boshqaruvchi mexanizm hamdir. Puxta ishlab chiqilgan o'quv-metodik tizim bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining texnik tafakkurini, konstruktiv faoliyatini va innovatsion yondashuvini rivojlantirib, uni zamonaviy ta'lim muhitida samarali faoliyat yuritishga tayyorlaydi.

Natijada, texnik ijodkorlik sifatleri shakllangan pedagogo'quvchilarda ham ijodiy fikrlash, konstruktiv tafakkur va texnologik madaniyatni rivojlantira oladi. Bu esa boshlang'ich ta'lim

sifatini oshirish va kelajak avlodning innovatsion salohiyatini yuksaltirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-apreldagi PF-5712-son Farmoni "O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi to'g'risida". – Toshkent, 2019.
3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining Davlat ta'lim standartlarini tasdiqlash to'g'risidagi qarorlari. – Toshkent.
4. Tolipov O'., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. – Toshkent: Fan, 2006.
5. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Iste'dod, 2008.
6. Yo'ldoshev J., Usmonov S. Pedagogik texnologiya asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2004.
7. Qodirov B. Texnik ijodkorlik asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2012.
8. Saidahmedov N. Yangi pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Moliya, 2003.
9. Xodjaev B. Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: Sano-standart, 2017.
10. Muslimov N.A., Usmonboeva M.H., Sayfurov D.M. Kasbiy ta'lim metodikasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2013.
11. Dewey J. Democracy and Education. – New York: Macmillan, 1916.
12. Vygotsky L.S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. – Cambridge: Harvard University Press, 1978.
13. Polya G. How to Solve It. – Princeton: Princeton University Press, 1945.
14. Bybee R.W. The BSCS 5E Instructional Model and 21st Century Skills. – Colorado Springs, 2009.